

Dziecko w roli migranta. Psychopedagogiczne skutki migracji

Beata Machul – Telus

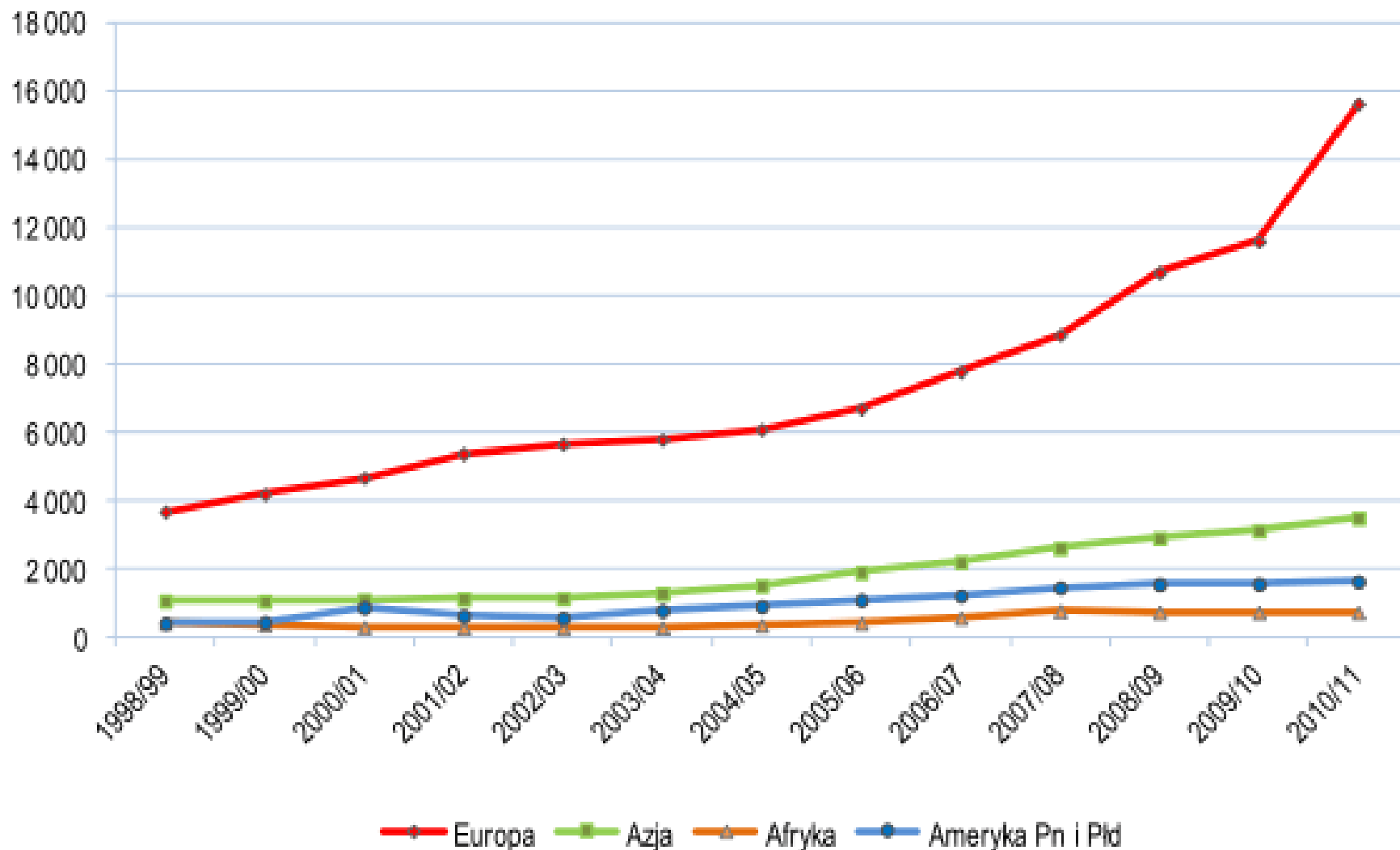
Sulejówek, 14 lutego 2014 r.

Spadek migracji zarobkowych do Polski w 2012r.

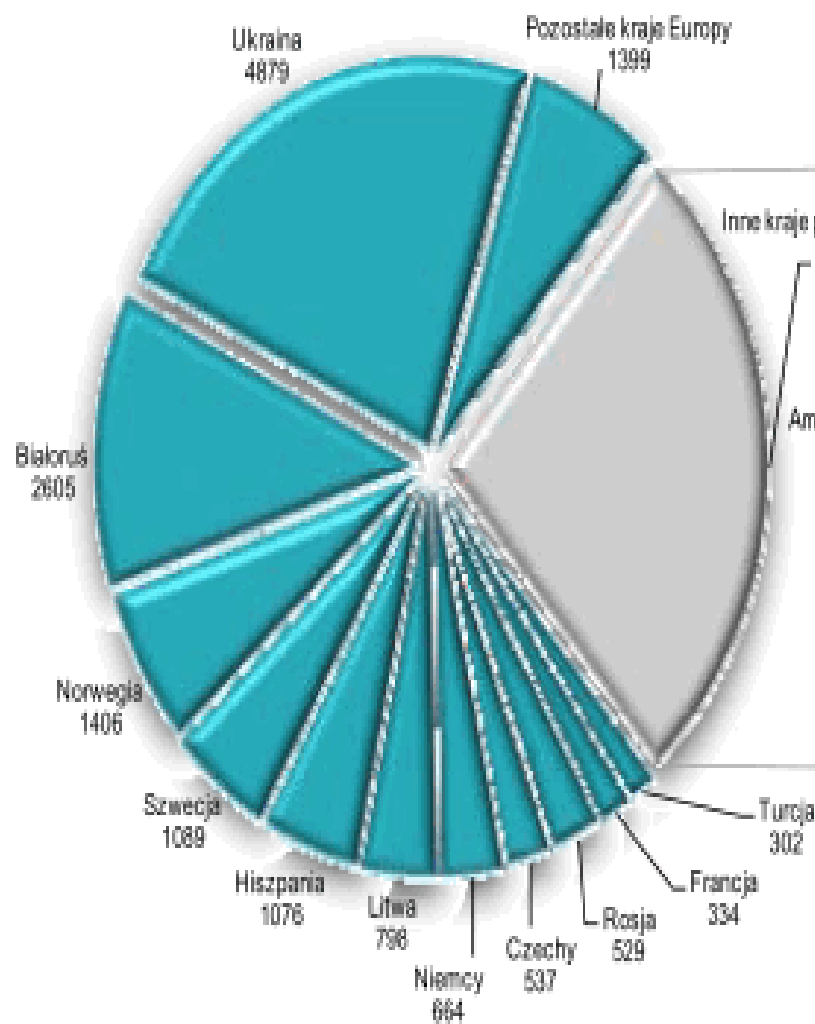
Lp.	2012		2012/2011	Lp.	2011	
1	Ukraina	20 295	8,7%	1	Ukraina	18 669
2	Chiny (bez Tajwanu)	3 247	-44,5%	2	Chiny (bez Tajwanu)	5 854
3	Wietnam	2 302	-8,1%	3	Wietnam	2 504
4	Białoruś	1 949	13,0%	4	Białoruś	1 725
5	Indie	1 090	3,3%	5	Nepal	1 202
6	Turcja	1 063	-10,4%	6	Turcja	1 187
7	Uzbekistan	958	54,8%	7	Indie	1 055
8	Rosja	719	31,0%	8	Mołdowa	1 017
9	Mołdowa	616	-39,4%	9	Bangladesz	680
10	Korea Płn.	509	51,9%	10	Uzbekistan	619
11	Korea Płd.	508	-7,6%	11	Korea Płd.	550
12	Nepal	486	-59,6%	12	Rosja	549
13	USA	481	-0,6%	13	USA	484
14	Armenia	457	0,0%	14	Armenia	457
15	Pakistan	366	98,9%	15	Korea Płn.	335
16	Chorwacja	365	436,8%	16	Egipt	314
17	Japonia	308	9,2%	17	Tajlandia	284
18	Tajlandia	258	-9,2%	18	Japonia	282
19	Egipt	234	-25,5%	19	Filipiny	277
20	Bangladesz	233	-65,7%	20	Pakistan	184
21	Serbia	188	14,6%	21	Serbia	164
22	Filipiny	181	-34,7%	22	Gruzja	157
23	Gruzja	174	10,8%	23	Tunezja	145
	Ogółem	39 144			Ogółem	40 808

Źródło: Opracowanie własne Krajowego Punktu Kontaktowego Europejskiej Sieci Migracyjnej w Polsce (PL KPK ESM) na podstawie danych statystycznych MPIPS

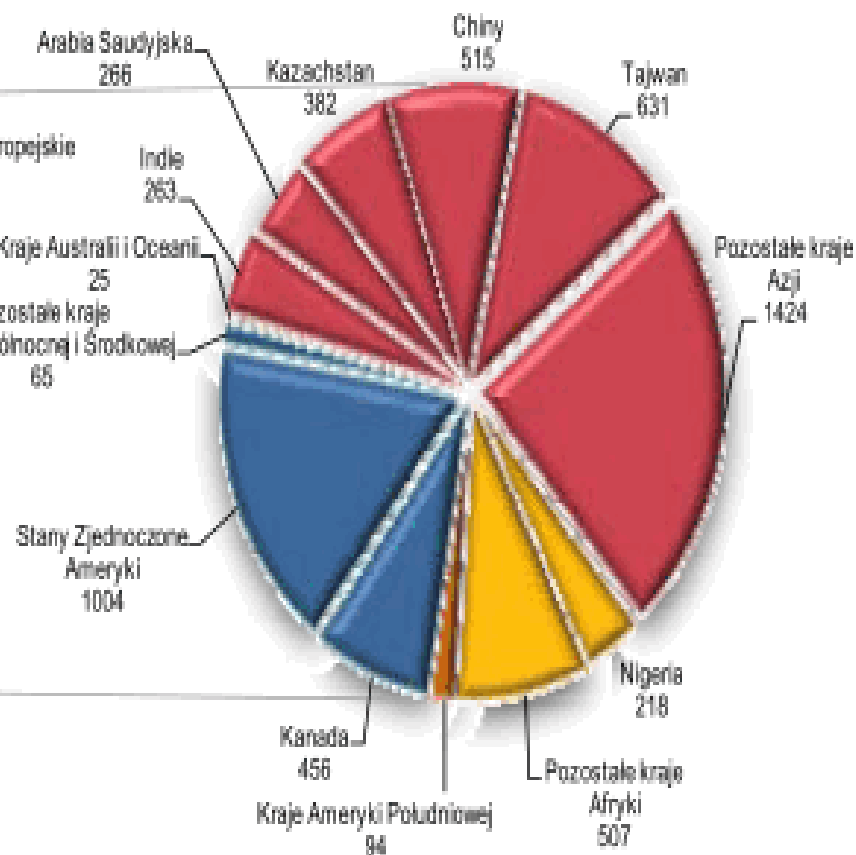
Więcej studentów - cudzoziemców

Studenci - cudzoziemcy w Polsce 2010/11

Studenci cudzoziemcy ogółem

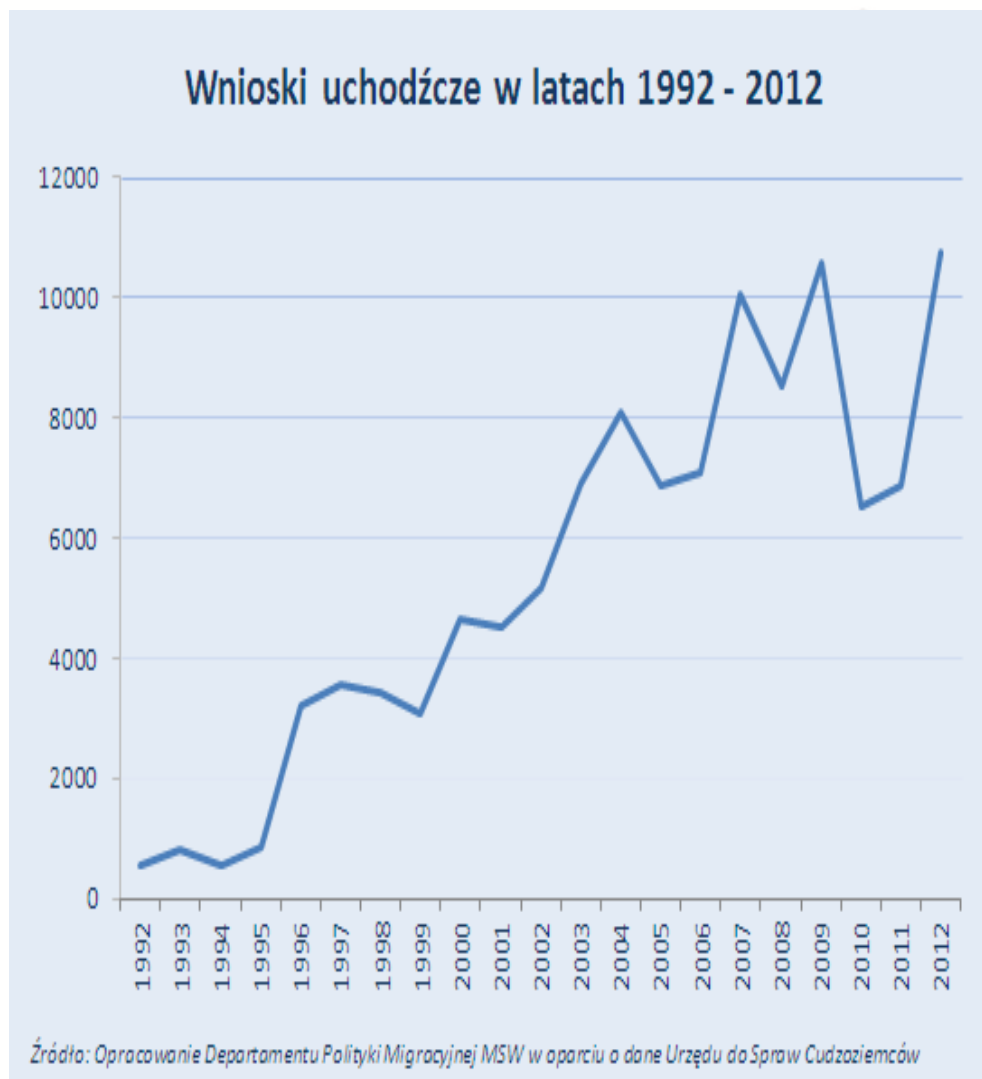

Studenci spoza Europy

Wnioski o status uchodźcy

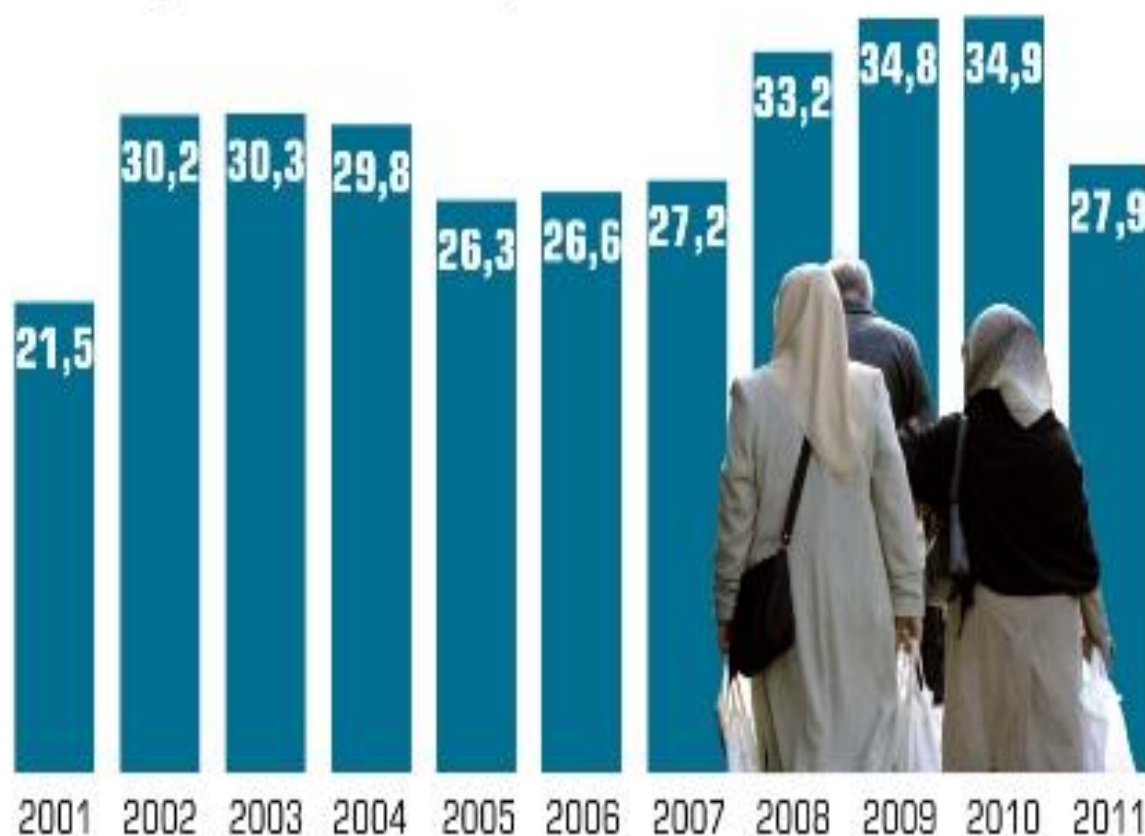
Liczba osób ubiegających się o **nadanie statusu uchodźcy** osiągnęła w 2012 roku największą wartość w dotychczasowej historii ruchów migracyjnych do Polski – **10 753** (wyższa o niemal 4 tys. osób niż w roku 2011, porównywalna jedynie z również rekordowymi latami 2007 i 2009).

Najliczniej wnioski składali obywatele Federacji Rosyjskiej (przeważnie narodowości czeczeńskiej) – **6 084 osoby** oraz Gruzini – **3 234 osoby**.

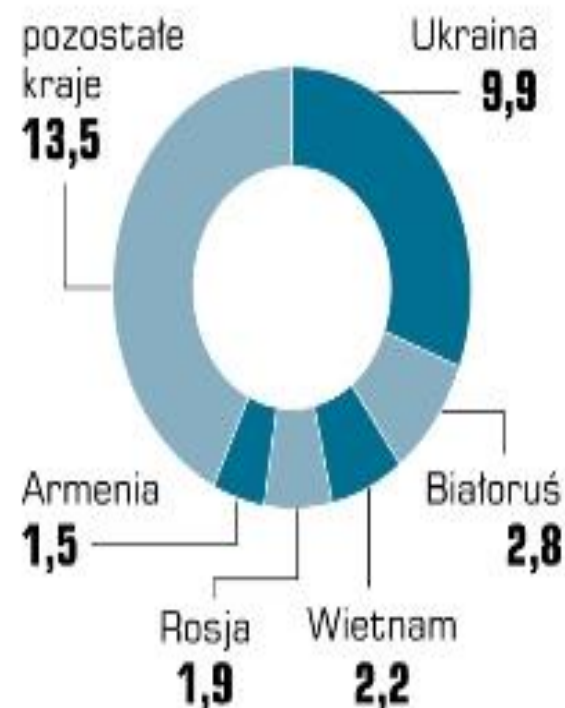

Abolicja dla cudzoziemców w Polsce

Liczba osób, które w latach 2001-2011 uzyskały zezwolenia na pobyt na terytorium RP (w tys.).

■ według krajów

Źródło: abolicja.gov.pl

Infografika PAP

Zróżnicowanie kulturowe dzieci w Polsce

- **dzieci imigrantów**, czyli osób, których kultura pochodzenia jest inna niż polska
- **dzieci reemigrantów**, czyli osób narodowości polskiej, które wróciły do kraju po pewnym czasie spędzonym poza jego granicami
- **dzieci należące do mniejszości narodowych lub etnicznych** z uwagi na ich dwujęzyczność i dwukulturowość, (szczególnie dzieci pochodzenia romskiego z uwagi na ich specyfikę kulturową)
- **dzieci z rodzin dwukulturowych**, czyli dzieci obcokrajowców pracujących w Polsce, dzieci uchodźców, dzieci z małżeństw dwukulturowych mieszkających stale w Polsce.

Imigranci

- Stanowią grupę obejmującą w dziesiątki tysięcy osób, podlegającą ciągłej fluktuacji. Dominują imigranci zarobkowi z krajów naszych wschodnich sąsiadów oraz z Azji, wielu z nich przebywa w Polsce nielegalnie.
- Dzieci imigrantów, zwłaszcza tych przebywających w Polsce od wielu lat, na ogół uczęszczają do szkoły.
- W Warszawie najbardziej licznymi grupami uczniów są Wietnamczycy, Ukraińcy, Rosjanie i Ormianie.
- Uczniowie z tych grup na ogół szybko adaptują się do polskich warunków. Często nieuregulowany status prawny rodziców jest jednak utrudnieniem w kontynuowaniu obowiązującej w Polsce ścieżki edukacyjnej. Istotną potrzebą jest dodatkowa nauka języka polskiego

Uchodźcy

- Uchodźcy są grupą stanowiącą duże wyzwanie edukacyjne. Wielu z nich traktuje Polskę jako kraj tranzytowy w drodze na zachód Europy, wielu posiada nieuregulowaną sytuację prawną, prawie wszyscy nie znają języka polskiego.
- Według danych Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców (UNHCR) 53% dzieci uchodźców w Polsce nie chodzi do szkoły, 49% dzieci nie przystępuje do egzaminów z języka polskiego.
- **Dominują obecnie dzieci czeczeńskie.** Duże różnice kulturowe i językowe (zwłaszcza w przypadku braku znajomości przez dzieci języka rosyjskiego) sprawiają trudności w skutecznej edukacji tej grupy.

Reemigranci

- Ministerstwo Edukacji Narodowej policzyło dzieci reemigrantów, które wróciły do polskich szkół od początku 2008 r. Okazuje się, że różnice programowe musiało nadrobić **6101 dzieci**.
- Największy problem mają uczniowie szkół podstawowych (ponad 4 tys.), które muszą pokonać "bariery komunikacyjne w posługiwaniu się językiem polskim w mowie i piśmie".
- Uczniowie po dłuższym pobycie za granicą nie znają polskiej gramatyki, ortografii, historii ani geografii swojego kraju

Reemigranci

- W momencie wyjazdu dziecko często traci regularny i bezpośredni kontakt z dziadkami i innymi członkami rodziny. Powracając relacje te nie zawsze są harmonijne. Zmiana towarzyszy zarówno osobom bliskim dziecku, jak również jemu samemu. Ważnym elementem jest uświadomienie zarówno otoczeniu dziecka, jak i samemu dziecku, że:
- **wiele wydarzeń ważnych dla dziecka jest całkowicie niejasnych lub nieistotnych dla jego rodziny,**
- **wiele rzeczy ważnych dla rówieśników w Polsce może być zupełnie niezrozumiałych dla powracającego dziecka,**
- **zarówno dziecko, jak i jego otoczenie społeczne i rodzinne, do którego wróciło, potrzebują czasu, aby te różnice zmniejszyć.**

Reemigranci

- Ważne jest uświadomienie nauczycielom, że osoby powracające do Polski mogą zachowywać się w sposób odbiegający od polskiego wzorca „grzecznego” ucznia lub uczennicy. Przejawiać się to może nie tylko w bardziej swobodnym i głośnym zachowaniu na lekcjach, ale też niekiedy niewłaściwym, z polskiego punktu widzenia, sposobem zwracania się do nauczycieli i nauczycielek (np. po imieniu).
- Wynikać to może z odmiennych reguł obyczajowych panujących w szkole za granicą. Pomocne w takiej sytuacji może być **wypracowanie przez klasę wspólnie z nauczycielem „kontraktu”, w którym zostaną opisane zasady panujące w danej szkole lub klasie.**

Mniejszości narodowe i etniczne

Dzieci należące do mniejszości to specyficzna kategoria uczniów. Są obywatelami polskimi, posiadając jednocześnie prawo do nauki języka i kultury własnej grupy narodowej czy etnicznej.

Polskę zamieszkuje **9 mniejszości narodowych**: białoruska, czeska, litewska, niemiecka, ormiańska, rosyjska, słowacka, ukraińska, żydowska, **4 mniejszości etniczne**: karaimi, łemkowie, romowie i tatarzy oraz społeczność posługująca się **językiem regionalnym** – kaszubskim.

Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym z 2005 r.

Romowie

przynależą do mniejszości, ale ich specyfika skłania do wydzielenia Romów, jako grupy samodzielnej w kategoriach potrzeb edukacyjnych.

- Dzieci często trafiają do szkoły bez dostatecznej znajomości języka polskiego. W domu mówiły po romsku, język polski jest ich drugim, czasami nawet trzecim językiem, w wyniku dość powszechnej wśród Romów migracji.
- Dzieci romskie zwykle nie trafiają do przedszkoli. Niektóre z nich mają więc trudności z adaptacją do innej niż własna grupy. Kiedy trafiają do szkoły nauczyciele wymagają od nich rzeczy nierealnych, gdyż one nigdy wcześniej nie miały możliwości nabycia akceptowanych w społeczeństwie większościowym umiejętności społecznych, jak dyscyplina, systematyczność czy formy grzecznościowe itp.
- Często (nadmierna) klasyfikacja dzieci romskich do szkół specjalnych.
- Ze względu na swoją „inność” romscy uczniowie postrzegani są często poprzez stereotypy. Niestety w dalszym stopniu widoczne są w szkołach uprzedzenia i antypatie rasowe zarówno wśród dzieci, jak i kadry pedagogicznej.

Rodziny dwukulturowe

w których oboje rodziców posługuje się dwoma różnymi językami

- Dwujęzyczność i dwukulturowość może stać się dla dziecka ciężarem lub czynnikiem stymulującym jego rozwój.
- W sytuacji wczesnego bilingwizmu dzieci decydujący wpływ ma społeczny status rodziców i ich postawa wobec własnej kultury i języka. Kompleksy kulturowe rodziców mogą utrudniać proces socjalizacji dzieci i rodzić frustracje.

Możliwe dwie postawy: 1. świadoma akceptacja dwukulturowości i bycie „pomiędzy” kulturą rodzimą i kulturą, z którą styka się na co dzień; 2. odrzucenie kultury uznanej za „gorszą” i możliwie głębokie uczestniczenie w kulturze uznanej za „lepszą”.

Trudności w integracji i edukacji

- **bariery językowe** – nieznajomość języka kraju przyjmującego,
- **słabe wyniki szkolne** związane z nieznajomością języka,
- **nieznajomość przepisów** dotyczących obowiązku szkolnego,
- **nieznajomość języka i kultury** kraju skąd uczeń pochodzi,
- **lęk przed odmiennością kulturową** (obustronny),
- **odmienność lub niejasność** wzajemnych oczekiwań,
- **niedostateczne przygotowanie nauczycieli i szkoły**, w tym materiałów edukacyjnych do pracy z dziećmi z innych kultur,
- **trudności z nawiązaniem kontaktu** emocjonalnego z dziećmi oraz w porozumieniu się z ich rodzicami

Modele nauczania języka kraju przyjmującego

- **Model integracyjny** – dzieci imigrantów mają obowiązek uczęszczania na normalne zajęcia edukacyjne, a lekcje językowe pobierają dodatkowo.
- **Model separacyjny** – dzieci imigrantów uczą się w oddzielnych klasach (klasy przygotowawcze) najczęściej przez okres 12. miesięcy dopóki nie nauczą się języka w stopniu pozwalającym na aktywny udział w zajęciach szkolnych.

W Polsce funkcjonuje integracyjny model edukacji

- Dzieci cudzoziemców mają obowiązek uczestniczenia w normalnych zajęciach szkolnych niezależnie od stopnia znajomości polskiego, a dodatkowe zajęcia językowe organizowane są po lekcjach (*Ustawa o systemie oświaty oraz Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 października 2001 r. w sprawie przyjmowania osób nie będących obywatelami polskimi do publicznych przedszkoli, szkół, zakładów kształcenia nauczycieli i placówek*)
- Dodatkowa nauka języka polskiego, organizowana ze strony gminy w formie kursu przygotowawczego (powyżej 15 uczniów cudzoziemców) lub dodatkowych lekcji języka polskiego (mniej niż 15 uczniów cudzoziemców) jest bezpłatna i może trwać nie dłużej niż przez okres 12 miesięcy (przynajmniej 2 godziny tygodniowo).

Prawo do edukacji

Prawo do edukacji w Polsce zależy od statusu prawnego dziecka:

- **dzieci - uchodźcy** mają prawo do bezpłatnej edukacji na wszystkich poziomach edukacji w Polsce,
- **dzieci objęte ochroną uzupełniającą, z pobytem tolerowanym i dzieci ubiegające się o status uchodźcy** mają prawo do bezpłatnej edukacji na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i średnim,
- **dzieci cudzoziemskie o innym statusie prawnym** mają prawo do edukacji na zasadach odpłatności.

Asystent międzykulturowy

Ustawa o systemie oświaty wprowadza możliwość zatrudnienia w szkole, w charakterze pomocy dla nauczyciela, osoby władającej językiem kraju pochodzenia cudzoziemców uczących się w szkole. Tzw. „**asystent międzykulturowy**”, przez 12 miesięcy może stanowić dodatkowe wsparcie integracji dziecka - cudzoziemca w polskiej szkole.

RAPORT RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Realizacja prawa małoletnich cudzoziemców do edukacji

Raport Rzecznika Praw Obywatelskich przygotowany na podstawie wizytacji przeprowadzonych przez pracowników Zespołu Prawa Administracyjnego i Gospodarczego Biura RPO w ośrodkach dla cudzoziemców ubiegających się o nadanie statusu uchodźcy lub azylu, ośrodkach strzeżonych dla cudzoziemców, szkołach podstawowych i gimnazjach.

Dostępny na stronie - <http://www.brpo.gov.pl>

Raport odzwierciedla stan prawny na dzień 31 lipca 2013 r.

Działania promowane w UE

- **Komunikacja z rodzinami imigrantów.** Angażowanie rodziców w edukację ich dzieci pomaga w osiągnięciu przez nie sukcesów w szkole. Wiele imigrantów napotyka jednak trudności natury językowej lub kulturowej, dlatego konieczne jest podejmowanie działań zapewniających skuteczny przepływ informacji między szkołami a rodzinami imigrantów.
- **Nauczanie języka ojczystego dzieci-imigrantów.** Biegła znajomość języka ojczystego jest bardzo ważna. Może ułatwić imigrantom uczenie się języka wykładowego, co będzie stymulowało ich rozwój we wszystkich sferach. Ponadto sposób, w jaki ich język ojczysty jest postrzegany w społeczeństwie goszczącym, pomaga wzmacniać poczucie własnej wartości i tożsamości dzieci-imigrantów i ich rodzin.

PAMIĘTAJ !

- Świadomość konsekwencji, jakie wynikają z różnic kulturowych, musi nieodłącznie towarzyszyć spotkaniom z osobami pochodzącymi z innej kultury – szczególnie dziećmi.
- Ich ignorowanie może prowadzić do poważnych nadużyć, a w skrajnych przypadkach do dyskryminacji i nieetycznych praktyk.

Postawy wobec odmienności kulturowej

postawa etnocentryczna

- stawianie własnej grupy w centrum postrzegania świata
- ocenianie i klasyfikowanie innych w odniesieniu do własnej grupy
- normy, wartości, zachowania własnej grupy oceniane jako dobre, prawidłowe, właściwe
- cechy obcej grupy uznawane za złe, nieprawidłowe, niewłaściwe

postawa dialogowa

- założenia relatywizmu kulturowego
- różnice z perspektywy całego systemu kultury pochodzenia

Etnocentryzm

Przyjmuje się, że **etnocentryzm** jest początkiem drogi ku wrażliwości kulturowej (Bennett, 2004). Jest bowiem naturalną reakcją na różnice kulturowe, którą jednak dzięki refleksji i doświadczeniom można zmieniać tak, aby móc adekwatnie radzić sobie z sytuacjami kontaktu międzykulturowego.

One są wśród nas. Wybrane zagadnienia diagnozy psychologicznej dzieci i młodzieży w kontekście wielokulturowości oraz wielojęzyczności. K. Barzykowski, H.Grzymała-Moszczyńska, D.Dzida, J. Grzymała-Moszczyńska, M. Kosno, 2013.

Etapy etnocentryzmu

1. **Zaprzeczenie** - jednostka zaprzecza istnieniu różnic kulturowych, w związku z czym unika kontaktu z osobami pochodzącymi z kultur innych niż własna.
2. **Obrona** – osoby na tym etapie są świadome istnienia różnic kulturowych, ale zdecydowanie wyżej oceniają znaczenie swojej kultury, deprecjonując inne.
3. **Minimalizacja** - osoby w tej fazie trywializują różnice i podkreślają podobieństwa między ludźmi jako istotami biologicznymi i podobieństwa pomiędzy różnymi grupami kulturowymi.

Fazy etnorelatywizmu

1. **Akceptacja różnic** – jednostki uznają swoją kulturę za jedną z wielu możliwych. Akceptując różnice dostrzegają i uznają je, niekoniecznie jednak oceniają wszystkie ich aspekty pozytywnie.
2. **Adaptacja** - w tej fazie osoby potrafią dostosować postrzeganie sytuacji i zachowanie do norm obowiązujących w danej kulturze, co umożliwia im funkcjonowanie w zróżnicowanym kulturowo środowisku.
3. **Integracja** - stan, w którym jednostka doświadcza pełnej biegłości w „przełączaniu” się pomiędzy kulturami. Etap ten wydaje się być trudno dostępny dla osób, których codzienność nie jest związana z intensywnym doświadczaniem wielokulturowości.

Szok kulturowy

1. Dzieci cudzoziemskie z rodzin migrantów przymusowych (uchodźców).
 2. Dzieci z rodzin migrantów dobrowolnych.
 3. Dzieci polskie, które powróciły (lub niekiedy przybyły po raz pierwszy) do Polski wraz z rodzicami po pobycie emigracyjnym.
- **Dzieci cudzoziemskie** mogą przeżywać trudności adaptacyjne tzw. „szok kulturowy”
 - **Dzieci reemigrantów** - „szok kulturowy powrotny”.

Szok kulturowy

- Zaburzenie funkcjonowania psychosomatycznego wywołane przedłużającym się kontaktem z inną i nieznaną kulturą (Karl Oberg)
- W wyniku zderzenia kultur dochodzi do wytworzenia napięcia, silnych reakcji stresowych i uczucia dezorientacji, frustracji i bezradności wynikających z nieznajomości symboli, rytuałów i zachowań.

Szok kulturowy - przyczyny

Fizyczne:

- klimat, natężenie światła
- mikroorganizmy, żywność
- rytm życia, natężenie i rodzaj bodźców wizualnych i dźwiękowych

Psychologiczne:

- wzrost stresu i spadek efektywności radzenia sobie z nim
- nowe negatywne emocje
- nieadekwatność dotychczasowych mechanizmów obronnych

Społeczne:

- zmiana roli i statusu społecznego (często na niższy)
- zamiana roli dorosłego na rolę dziecka (lub odwrotnie)
- brak sieci wsparcia społecznego
- zmiany w wymaganiach rodzinnych

Modele szoku kulturowego

- „U” - fazy od dobrostanu, przez załamanie i powrót do samopoczucia wyjściowego.
- „J” - wskazuje na początkowe złe samopoczucie migranta, które ulega stopniowemu polepszaniu.
- „W” - symbolizuje niekończącą się sinusoidę, w którą układa się samopoczucie jednostki, raz podnosząc się, raz obniżając (często związany z reemigracją).

Fazy szoku kulturowego wg. Karla Oberga

„**Miesiąc miodowy**” - radość wobec nowego, połączona początkowo z przesadną reakcją, ponieważ postrzegane jest tylko to, co wiąże się z (pozytywnymi) oczekiwaniami; pozytywne reakcje na zauważone różnice; euforia; podekscytowanie.

Faza 1 szoku - Dezorientacja, poczucie nieadekwatności własnego sposobu funkcjonowania w nowym otoczeniu. Wywołuje to obniżony nastrój (może przybrać formę depresji) i dążenie do izolowania się. Obserwowana jest również utrata pozytywnej samooceny.

Faza 2 szoku - Reintegracja, następuje odrzucenie nowej kultury. Jest ona postrzegana nie tylko jako odmienna, ale również jako „zła”. U migranta dominują wówczas frustracja oraz gniew i nienawiść do nowego miejsca i ludzi. Samoocena zmienia się na pozytywną, gdyż wina za niepowodzenie zostaje przerzucona na środowisko.

Stabilizacja - pojawia się tolerancja wobec odmienności nowej kultury. Jednostka odzyskuje poczucie kontroli nad funkcjonowaniem w nowym środowisku.

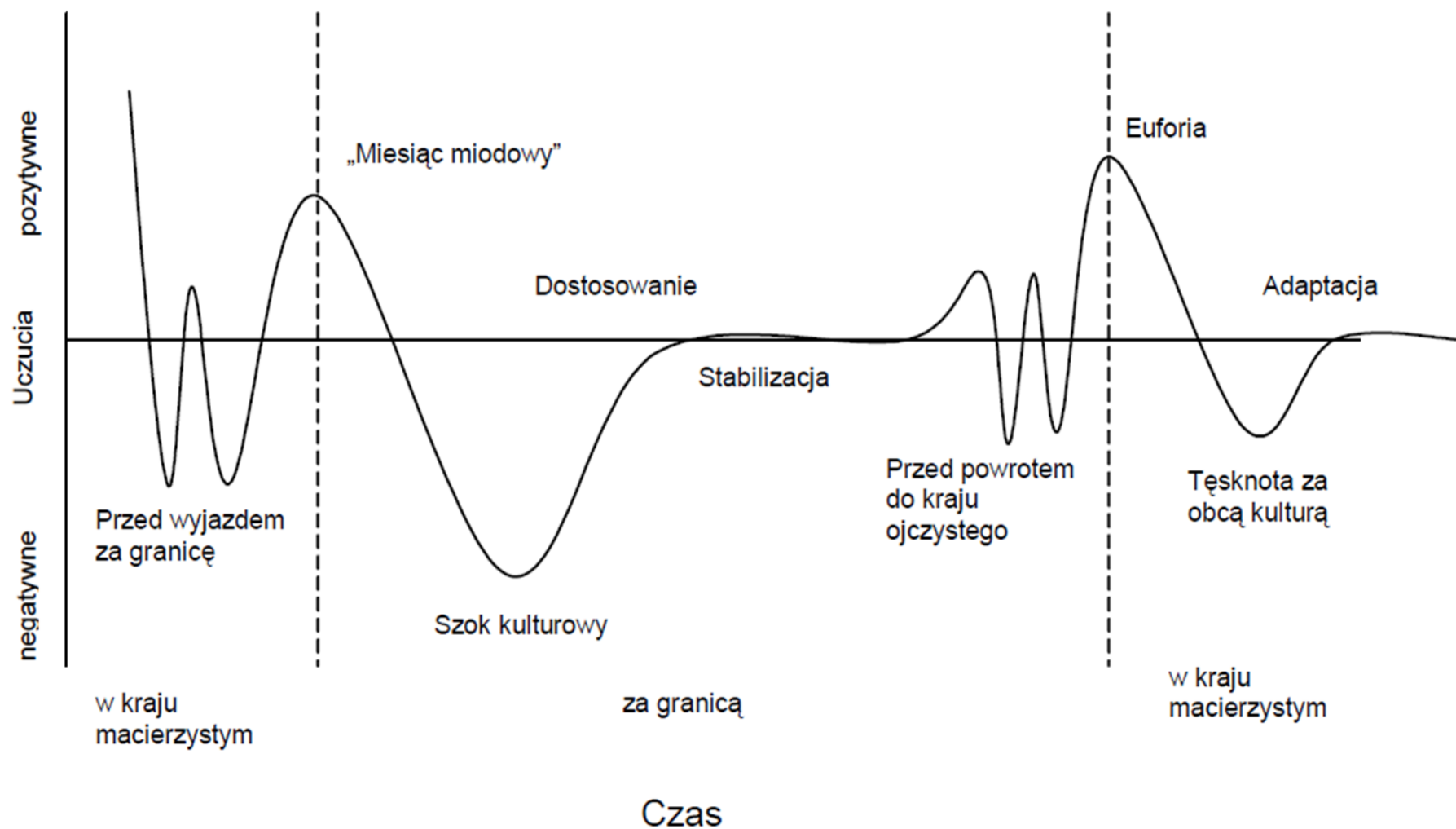
Niezależność (kompetencja wielokulturowa) - odzyskanie możliwości funkcjonowania, wyboru sposobów zachowania z jednej lub drugiej kultury, sprawnego posługiwania się nowym językiem

Rezultaty szoku kulturowego

- ❑ Zagubienie
- ❑ Niepewność
- ❑ Depresja
- ❑ Niepokój
- ❑ Bezsilność
- ❑ Konflikty interpersonalne
- ❑ Zaburzenia snu
- ❑ Problemy zdrowotne - zaburzenia somatyczne i psychosomatyczne

Szok kulturowy powrotny

- Doświadczany jest przez osoby powracające do swojego kraju po dłuższym pobycie za granicą.
- Towarzyszy on bardzo często **dzieciom powracającym wraz z rodzicami z czasowego wyjazdu emigracyjnego**, które odbyły część nauki szkolnej za granicą.
- Jego fazy są analogiczne do tych doświadczanych podczas kontaktu z nową kulturą.

Źródło: M. Bartosik- Purgot, *Otoczenie w biznesie międzykulturowym*, PWE, Warszawa 2006, s. 177-180

„Miesiąc miodowy” ucznia

Jak pomóc?

- Warto cieszyć się razem z uczniem, ale też urealniać otaczający świat, czyli przekazywać rzetelne i konkretne informacje o zasadach panujących w szkole i w szeroko pojętej kulturze kraju, w którym się znalazł.
- Zachęcać do kontaktów z innymi uczniami i nawiązywania pozytywnych relacji z lokalną społecznością.

Pierwsza faza szoku ucznia

Rzeczywistość okazuje się bardziej zaskakująca, a odmienność zdecydowanie bardziej przeszkadza i irytuje. Nieporozumienia kulturowe powodują frustrację i złość na siebie samego. Mogą skutkować wycofaniem z życia szkolnego, niechęcią do nawiązywania kontaktów.

Jak pomóc?

- Okazywać swoją gotowość do pomocy, wspierać częstymi rozmowami.
- Wyjaśniać, że tego typu odczucia są naturalne i doświadcza ich większość dzieci w nowym kraju.
- Zapewniać, iż ten etap minie i pozwoli lepiej funkcjonować w nowej kulturze; wyjaśniać różnice i je przybliżać.
- Wspólnie poszukiwać kulturowych obszarów porozumienia - elementów podobnych, Poprosić o pomoc rówieśnika, który już sobie poradził z szokiem kulturowym.

Druga faza szoku ucznia

Doświadczenie odmiennego kręgu kulturowego jest bolesne i wyczerpujące. Może skutkować ukierunkowaniem złości i agresji z siebie samego na członkowie społeczeństwa przyjmującego.

Jak pomóc?

- Nie potępiać niechęci wobec innych uczniów.
- Wyjaśniać powszechność i naturalność szoku kulturowego.
- Zachęcać do innego sposobu wyładowania agresji, np. poprzez uprawianie sportu.
- Zachęcać do kontaktu z pomocnymi osobami - psychologiem, pedagogiem, przyjacielem.
- Wskazywać i podkreślać dotychczasowe osiągnięcia ucznia.
- Odsunąć w czasie działania wymagające skupienia i stabilności emocjonalnej: testy, egzaminy, zaliczenia.

Faza stabilizacji

Uczeń zna już dobre i złe strony funkcjonowania w nowej kulturze i odzyskuje siły, poczucie kontroli. Powraca chęć do nawiązywania i podtrzymywania kontaktów społecznych. Poprawia się też kondycja psychofizyczna i wydolność poznawcza dziecka.

Jak pomóc?

- Podkreślać kompetencje społeczne i międzykulturowe ucznia.
- Motywować do wytężonej pracy, żeby nie narastały zaległości w nauce związane ze znacznym spadkiem formy doświadczanym na poprzednim etapie.
- Wspierać w pogłębianiu kontaktów i więzi z innymi uczniami.

Faza osiągnięcia kompetencji międzykulturowej

Z czasem wykształca się umiejętność zdrowego i efektywnego funkcjonowania w obu kontekstach kulturowych. Wraca poczucie stabilności i bezpieczeństwa.

Jak pomóc?

- Uzmysłować uczniowi, czego dokonał.
- Docenić jego wysiłek i rozwój.
- Zachęcać do wspierania innych uczniów borykających się z trudnościami adaptacyjnymi.
- Skoncentrować się na jego postępach edukacyjnych i rozwijaniu zainteresowań pozaszkolnych: sportowych, artystycznych , społecznych.

Pamiętaj ! Dziecko - cudzoziemiec może:

- mieć bardzo silną motywację do nauki – lub przeciwnie,
- w przeszłości mieć do czynienia z innym systemem edukacyjnym, nawet kilkakrotnie zmieniać szkoły,
- wyznawać inną religię, mieć inny system wartości,
- mieszkać z rodzicami, którzy nie radzą sobie z aktualną sytuacją lub przebywać w Polsce bez rodziców czy opiekunów,
- odczuwać żalobę po stracie bliskich,
- czuć się osamotniony w nowym kraju, nowej kulturze,
- czuć się zagrożony, niepewny swojej przyszłości,
- cierpieć na dolegliwości zdrowotne, które wpływają na możliwości percepcji,
- odczuwać stres pourazowy lub silną traumę.

Szok kulturowy a trauma

- Fazy szoku kulturowego nie występują zawsze w tej samej kolejności ani nie są wypełnione tą samą treścią. W wypadku **dzieci uchodźców** znalezienie się w nowym kraju nie wywołuje reakcji typowych dla „miesiąca miodowego” (ciekawości i fascynacji nowością).
- Dzieci te są najczęściej bardzo **straumatyzowane doświadczeniami**, które były ich udziałem przed opuszczeniem kraju ojczystego (wojna, czystki etniczne), jak również wydarzeniami w trakcie ucieczki.
- Często doświadczają długotrwałej bezdomności, wielokrotnego ocierania się o śmierć lub bycia świadkiem śmierci innych osób.

Syndrom stresu pourazowego

(Post Traumatic Stress Disorder - PTSD)

Niesie ze sobą różnego rodzaju zaburzenia w funkcjonowaniu dziecka, które są efektem dramatycznych przeżyć i silnego stresu. Symptomy PTSD **wg. Bengt Soderstrom** (psychologa klinicznego):

- **zaburzenia dysocjacyjne** (dziecko zamyka się w sobie (tzw. kamienna twarz), odmawia kontaktu i komunikacji)
- **ostra reakcję na stres** (dziecko reaguje nieadekwatnie na nowe trudne sytuacje)
- **zaburzenia adaptacyjne** (złe zachowanie, które wynika z tego, że dziecko czuje się inne, odrzucone, gorsze)
- **przedłużone odczuwanie straty i żal** (szczególnie u małych dzieci)

Syndrom stresu pourazowego wg. Bengt Soderstrom

- Dzieci często odczuwają niepokój i pobudzenie po przeżytej traumie. Przeżywają ją wciąż na nowo. Dlatego gdy to tylko możliwe unikają wszystkiego, co przypomina im o przeszłości. Unikają osób, które przypominają kogoś, kto skrzywdził je w przeszłości, lub sytuacji czy miejsc, które przypominają o złych doświadczeniach.
- Złe wspomnienia może obudzić np. wąsaty przechodzień, usłyszana piosenka, deszcz czy cokolwiek, co przypomina moment przeżytej traumy.

Sytuacja traumy

- W przypadku nadużyć wobec dzieci w sytuacjach migracji (i handlu ludźmi), dzieci **często czują się bezbronne i samotne, niektóre przez wiele lat doświadczają skrajnych przeżyć i odrzucenia.**
- Wiele z nich przeżywa coś w rodzaju **chronicznej traumy**, żyjąc latami w warunkach nie do wytrzymania. Są zagubione, wyalienowane, inne, mają problemy z tożsamością, często sprawiają trudności wychowawcze.

Praca nad jedną sytuacją traumy (np. przeżyć wojennych czy nadużycia seksualnego) – nie rozwiązuje problemu. **Potrzebna jest praca, która pomoże dziecku kompleksowo: na problemy z tożsamością, nieumiejętnością zaufania, strachem, brakiem akceptacji dla samego siebie i szeregiem innych możliwych problemów.**

Pamiętaj !

Świadomość konsekwencji, jakie wynikają z różnic kulturowych, musi nieodłącznie towarzyszyć spotkaniom z osobami pochodzącymi z innej kultury, bowiem ich ignorowanie może prowadzić do poważnych nadużyć, a w skrajnych przypadkach do nieetycznych praktyk i dyskryminacji.

Dziękuję za uwagę.

Beata Machul - Telus